

IVAN PETROVYČ KOTLJAREVSKYJ

AENEIDA

PRAHA 1955

STÁTNÍ NAKLADATELSTVÍ KRÁSNÉ LITERATURY,
HUDBY A UMĚNÍ

~~17.822
55~~

883-k07L1-1

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
FILOSOFICKÉ FAKULTY
BRNO, A. Nováka 4. 3
5073-69

Z UKRAJINSKÉHO ORIGINALU
ЕНЕІДА, ВYДАНÉHO НАКЛАДАТЕЛ-
СТVІМ ВИДАВНИЦТВО АКАДЕМІЇ
НАУК УКРАЇНСЬКОЇ РСР, КИЇВ 1952.
ПРЕЛОЖИЛИ I. a IV. ЧАСТ MARIE
MARČANOVÁ, II. ЧАСТ ZDEŇKA
HANUSOVÁ, III., V., VI. ЧАСТ JAN
TUREČEK-JIZERSKÝ. POZNÁM-
KAMI OPATŘILI ZDEŇKA HANU-
SOVÁ, A OREST ZILYNSKYJ, KTERÝ
TAKÉ NAPSAL DOSLOV. ILUSTRO-
VAL, GRAFICKY UPRAVIL,
OBÁLKU A VAZBU NAVRHL
MIROSLAV VÁŠA.

Část první

Aeneas, chlapík k pohledání,
chlap všemi mastmi mazaný,
schopný a k činu odhodlaný,
v tom předčil všechny Trojany.
Když Řekové, dobytše Troje,
z ní udělali kupku hnoje,
vzal torbu, šelma mazaná,
z Trojanů vybrav hrstku věrných,
houf otrhanců umouněných,
zakmítal v běhu patama.

dobrych Trojs
Aeneas

Narychlo sbil si z prken čluny,
pustil do moře siného,
každý z nich Trojanů byl plný,
a jel, kam voda nesla ho.
Leč stará Juno, zlá jak psice,
se rozkdákala převelice,
ta na Aenea měla vztek
a umínila si, že musí
dát čertu jeho hříšnou duši,
by po něm nezbyl ani flek.

Ten Aeneas jí trnem v oku
a solí v očích dávno byl,
protivný na každém svém kroku,
že o přízeň se neprosil.
A tohle nejvíc namíchlo ji,
že Aenej narodil se v Troji
a Venuši měl za svou máť
a jeho strýček, Paris mladý,
zneuznav Junoniny vnady,
že Venuši moh přednost dát.

Vykoukla Juno zpoza nebe:
na člunech pluje Trojánek,
cos přišeptla jí mrška Hebe —
Junonu popad velký vztek.
Pávici k saním zapřáhla si,
schovala pod plachetku vlasy,
aby jí drdol nečouhal,
spodničku vzala, šněrovačku,
kus chleba a sůl do plecháčku,
k Aeolu vlítla, sotva vstal.

„Buď zdráv, Aeole, starý kmochu,
no, jak se daří, jak se máš?“
Vešla a rozhlédla se trochu:
„Snad návštěvu dnes nečekáš?“
Talířek postavila s chlebem
před Aeolem, staletým dědem,
na starou sedla truhlici.
„Aeole, naděje ty naše,
sved' s cesty toho Aeneáše
a převrhni mu pramici!“

Znáš toho holomka a rváče,
lumpa nad všechny ničemy,
co lidí ještě nad tím spláče,
že si tak běhá po zemi!
Dělej mu co jen nejhoršího:
ať všichni kolem opustí ho
a nakonec ať zajde sám.
Najdu ti holku černoookou,
urostlou, pěknou, štíhlobokou,
tu za odměnu tobě dám!“

„Ach kdepak já už, kam se deru!“
dí Aeol. „Aby ho kat spral!
Za takou cenu rád bych věru
pro tebe něco udělal.
Však — Boreas spí po opici,
Notos hrá k svatbě na vesnici,
Zefír je lump a líná veš,
s děvčaty lítá po svém zvyku;
Euros šel dělat k nádeníkům —
tak vidíš, dělej si co chceš!“

Znám Aenea a na tvé přání
sám pořádně s ním zatočím
a postarám se bez meškání,
aby byl v bryndě, k čertu s ním!
Teď koukej zmizet, vzácná paní,
a nezapomeň na slib daný,
sic nehnu prstem, pánbu ví!
Jestli mě zklameš, máš to marné,
mne dvakrát nikdo nedostane,
kašlu já na tvé přátelství!“

Aeol, než sám se za pec svalí,
své syny větry k dílu má:
nejhorší psotu vyvolali,
to byla čistá Sodoma!
Moře se vzdulo, rozpoutalo,
hlubokých vírů nadělalo;
zavřískl Aeneas a řval,
pak rozbřečel se jako dítě,
drbal se zoufalstvím tak lítě,
že si až kůži rozškrábal. -

Proklaté větry od plic dují,
divoké moře vztekle řve,
Trojané hrůzou nadskakují,
sám Aeneas je bez sebe.
Lodičky jim to pocuchalo,
co vojska světa sbohem dalo,
zhynulo lidí nešťastných!
„Při vousech“, dí on, „Neptunových!
Půl kopy dal bych grošů nových,
jen aby už ten kravál ztich!“

Neptun, ten držel na diškrece,
hlas Aeneášův dobře znal,
hned sebou mrsk — a dolů s pece:
půl kopy, to je kapitál!
A mžikem osedlá si raka,
vyšvihne se naň, zahuláká,
a jako karas — z vody ven!
Kleje a nadává už z dáli:
„Hej, co jste se tak rozeřvali?
Koukejte, ať jste pod mořem!“

Neptun pomohl A.

Větrí se náhle umírnili
a utíkali do svých děr,
jak Laši v lesích když se skryli,
jak tchoř když ježka uviděl.

Neptun vzal koště, mořskou dráhu
vymetl jako na svém prahu,
i shlédlo slunce na ten svět.
Aeneas, jak by zrozen znova,
pětkrát se honem pokřížoval,
poručil chystat na oběd.

Přitáhli prkna pro pohodlí
a po přestálém zármutku,
co na talíře sehnat mohli,
do lačných cpali žaludků:
placky narychlo upečené,
halušky sádlem promaštěné,
pak pivo táhli z korbele,
i kořalky si zavdávali,
od stolů stěží povstávali,
hledali dlouho postele.

Venuše + Zeus

Venuše, ne poslední coura,
obratná, aby čert ji vzal,
vidí, jak Aeol synkem cloumá,
že by v něm duši nenechal;
umyla se a našlechtila,
pak svátečně se ustrojila,
jak do tance by chtěla jít:
vzala si čepec brokátový,
šosatý kabát zbrusu nový,
šla pana otce navštívit.

Zeus se právě sklínky chopil,
kořalku sleděm zajídal.
On sedmou osminku už dopil
a zbytky z číšky vylíval.
Venuše přišla, tvářila se
hned kysele a smutně zase,
pak začla plakat, naříkat:
„Můj synek ubohý! Ach táto,
co spáchal, že ho trestáš za to?
Jak s mičudou s ním chtějí hrát!

Kdy takhle dostane se k Římu?
Až v příkopě čert zdechne snad?
Až chán se vrátí vládnout v Krymu?
Sýc až si bude sovu brát?
A to by sotva Juno byla,
paličkou aby nehrozila,
ty její zvyky známe už.
Aby se pořád nevztekala
a vrtochů svých zanechala —
ty sám jí poruč, vždyť jsi muž.“

Jupiter dopil sklenku do dna,
čupřinu svoji načechral:
„No neplač, moje dcerko rodná,
já v slibu vždy jsem pevně stál.
Tvůj syn založí velkou říši,
tam svoji vládu upevní si
a bude v světě velký pán.
Kdekdo mu robotovat bude,
naplodí spoustu synů všude
a velitelem bude sám.

K Didoně jedou teď co hosté,
tam budou slavně hodovat.
On po ní okem házet počne,
až stane se, co má se stát.
Jen jdi, dceruško, nermuť ty se,
odpočiň si a pomodli se,
všecko tak bude, jak jsem řekl.“
Venuše se mu poklonila,
pěkně se potom rozloučila
a pusou dal jí tatíček.

Aeneas procit, rozkoukal se,
své otrhance zavolal,
pak sebral všecko na loď zase
a rozhlédl se, kam plout dál.
A plul a plul, kam vidět bylo,
až se mu moře zprotivilo,
že by byl z kůže vyletěl:
„Kdybych byl v Troji nechal kosti,
co bych si ušetřil teď zlosti,
neflákal bych se po světě.“

Pak s nahým Trojanstvem svým vidí,
že vlna k zemi nese ho;
přistali k břehu, zakotvili
a hned: co k jídlu dobrého?
Usedli, jedli malou chvíli,
aby se trochu posilnili,
a dál šli cesta necesta.
Aeneáš po břehu šel stále,
za nosem pořád dál a dále
a zrovna přišel do města.

V tom městě tenkrát Dido žila,
to město zvali Karthagem.
Rozumná, zdatná paní byla,
že zaslouží si pár těch jmen:
pilná a vůbec pracovitá,
veselá, pěkná, zdravá, hbitá,
jenže už vdova, chudinka;
šla právě městem na procházku,
když potkala tu trojskou chásku,
hned se jich v udivení ptá:

Karthago

Burba

70

„Odkud, ubozí vandrovníci?
Snad ryby z Donu vezete?
Či z burláků jste uprchlíci?
Kam putujete po světě?
A který čert vás přived k městu
a kdo vám ukázal k nám cestu?
Jaká to banda divná jste!“
Trojané něco zahuhlali,
padli jí k nohám a zas vstali,
začali slušně, zdvořile:

„My všichni tady lid jsme křtěný,
světem nás honí osud náš,
a jak jsme v Troji narozeni,
nás vodí za nos Aeneáš.
Dali nám Řekové co proto
a pana Aeneáše potom
jak psa vyhnali z Troje ven.
To on nám radil nechat všecko
a plavat s ním za slávou světskou;
a teď víš aspoň, odkud jdem.

Smiluj se, paní dobrotivá,
zahynout bídě nedej nám,
buď milosrdná, spravedlivá,
Aeneáš poděkuje sám.
Vždyť vidíš, jak jsme rozedraní,
nezbylo kouska šatů ani,
mrznem jak štěně na dešti.
Už nedržíme na parádu
a v žaludku nám kručí z hladu —
takové máme neštěstí.“

Dido, ta hořce zaplakala
a s bílých lící šátečkem
slzičky přitom utírala:
„Kdybych tak měla v domě svém
toho junáka Aeneáše,
hned veselá bych byla zase,
hody bych vystrojila vám.“
Tu Aeneáš jak spad by s nebe:
„Tady jsem, jestli hledáte mne!
Didoně poděkuju sám.“

15

A hned se spolu objímali
a líbali se dosyta,
za bílé ruce se pak vzali
a povídali tak i tak.
Šli s Didonou v dům pohostinný
a prošli mnoho krásných síní
až do světnice pospolu:
kořalku pili na shledání,
makovec jedli cukrovaný,
až volali je ke stolu.

Pokrmy jedli všelijaké
jen z polévaných pěkných mis,
z klenových talířků a také
ze všeho, z čeho dá se jíst.
Vepřovou hlavu měli s křenem,
pro změnu nudle osmažené
a pak pečené krocany;
co zákusek byl dort a naše
ječná i borůvková kaše
a koláč medem mazaný.

Pak pili pivo, slivovici
a medovinu nakonec,
kořalku obyčejnou všici,
na kamnech voněl jalovec.
Hrdličku hráli na banduře,
fujara zpívala ne hůře,
tam zas písкали na flétnách.
Sanžarivku jim housle hrály,
dívčiny v kole tancovaly
v kabátcích, čizmách, kordulkách.

I měla Dido sestru Hanu,
opravdu děvče jako květ,
svižnou a jako malovanou —
ta k tomu tanci přišla hned
v červené sukni širokánské
a v pěkně vyšívané pasně,
a samé pentle, korále;
před Aeneášem točila se,
hned kolo vlevo, vpravo zase,
a skákala jak na bále.

Aeneáš tak se rozdováděl,
jak hřebci kdybys volnost dal,
Haničku pořád k tanci sváděl
a málem že se neuštvál.
Podkůvky zazvonily o zem,
jak vyskakoval každý po svém,
on v širokánských kalhotách
(do hrsti vzal je při tom tanci),
písničku k tomu notoval si
a přisedával na patách.

Horkého vína plné šálky
po tanci jim pak podali
a mladé žínky štěbetalky
hned nezbednosti začaly.
A Dido, ta si zavýskala,
na kusy šálek roztřískala,
pak pili dál jak posedlí
a pili z rána do červánků
a pak se uložili k spánku;
Aenea sotva odvedli.

20 Aeneáš v prosu zabořil se,
tam pěkně zahrabat se moh;
kdo chtěl, ten šel spat do světnice,
ten hledal chlív, ten zase stoh.
Už nekoukali vpravo vlevo,
kde padli, usnuli jak dřevo,
jen funěli a chrápali.
Junáci statní, osvědčení,
ti pili až do kuropění,
co zmohli, všecko vytáhli.

Dido však proti kocovině
pila už zrána syrivec;
parádu sháněla pak pilně,
oblekla se jak na tanec.
Vzala si čapku ze sametu,
spodničku, korset, brazuletu,
pás ze řetízků stříbrných,
červené botky obouvala,
zástěru přes sukni si vzala,
do ruky šátek jako sníh.

Aeneáš ráno po opici
zajed to slanou okurkou,
umyl se, načesal si kštici,
jak chlapec když jde za holkou.
Dido, ta poslala už jemu,
co vzala nebožtíku svému:
kalhoty, pár bot kožených,
košili, kabát atlasový,
čapku, pás k tomu zámišový
a černý šátek s třásněmi.

Tak sešli se zas, vystrojeni,
a už druh s druhem rozpráví;
začali ihned po snídání
vymýšlet nové zábavy.
A chudák Dido, jak to bývá,
do Aeneáše celá divá,
už nevěděla, kam se dít,
a všechno možné vyváděla,
jen aby víc ho přivábila,
tak se mu chtěla zalíbit.

Hry vymýšlela všelijaké,
jej rozveselit chtěla víc,
aby jak ona řádl také
a zapomněl a nechtěl pryč;
oči si šátkem zavázala,
na slepou bábu si s ním hrála,
Aenea chytat chtěla jen;
Aeneáš ne hned, ale přece
pochopil, za ní otáčel se
a dělal, že je polapen.

25 A rozmanité hry tam hráli,
jak si to sami zvolili:
jeřába pěkně tancovali
a při flétně zas křepčili.
Tam peška hráli, výskajíce,
taková byla tlačénice,
že nebylo už kam se hnout.
A jiní dámu hráli radši,
mastili karty v mariáši
a nikde nebyl prázdný kout.

Co den se pilo stále více,
jen kořalky co vypili!
Zas hostiny a veselice,
při nich zas všichni řádili;
paní se v Aeneovi zhlíží,
jak nemoc ji ta vášeň tíží,
jak by ji kouzlem uhranul.
Trojané pořád nasyceni,
obuti byli, oblečeni,
ač přišli nazí jako kůl.

Měli se k světu všichni věru,
až mladé žínky zlákali,
k děvčatům lezli v podvečeru
a pokoj už jim nedali.
Sám Aeneáš přemlouval paní,
až se šli pařit v horké lázni,
snad došlo k hříchu nakonec . . .
Vždyť po něm bláznila jak děvče,
ztratila rozum, nedivte se,
a ještě pěkná byla přec.

Aeneas zůstal u Didony,
zapomněl na Řím, na svůj cíl.
Na Juno nedbal, co mu po ní,
a hodoval a pěkně žil.
V Didoně viděl už svou žínku
(nevzdechla po svém nebožtíku),
jak Moskal na vsi vyváděl.
Vždyť junák byl on k pohledání,
hezký, vyznal se v milování,
a ostřejší byl nad ocel.

30 Hráli si spolu po den celý
jak kocour s myší, kterou chyt,
běhali spolu, dováděli
a nemohli se nabažit.
Dido si velkou práci dala:
jednou ho na lov vylákala,
hrom zahnal je až k jeskyni.
Čert ví, co se tam potom dělo,
komonstvo prý nic nevidělo,
jen že tam byli dlouho v ní.

Tak rychle život neutíká,
jak mihneš okem tam a sem,
jak pohádku když někdo říká,
jak pero běží papírem.
Aeneáš dlouho tam byl hostem
a vypadlo mu z hlavy prostě,
kam z vůle bohů poslán byl.
I seděl tam dva roky celé
a byl by možná zůstal déle,
však nepřítel ho vyrušil.

Jupiter kdysi znenadáni
s Olympu shléd na naši zem
a do Karthaga pohléd maní,
co je s tím trojským chlapíkem.
I rozkřičel se, hněvem rudý,
až otřáslo se všecko všudy,
a od plic Aeneáši lál:
„Ten cápek takhle poslouchá mne?
Jak moucha do medu když spadne,
jak v bahně čert se zahrabal.

Hned mého posla zavolejte,
chci ho tu mít v tu chvíli!
Držte ho, dobrý pozor dejte,
ať nezapadne do šenku!
Musím ho poslat na tu zemi,
hledme, jak ten kluk zatracený,
ten Aeneáš tam zlajdačil!
Tohle jsou Venušiny spády:
to ona synáčkovi radí,
jak Didonu by pobláznil.“

Přiběhl Merkur udýchaný,
pot s něho lil se prameny,
řemeny celý přepásaný,
na hlavě klobouk slaměný
i patronašku pro parádu
a pytlík se suchary vzadu,
tatarskou knutu za pasem.
Jak vidět, vystrojil se na to,
do dveří vpad a řekl: „Táto,
pošli mě kam chceš s rozkazem.“

„Běž na zem — to je vůle naše,
běž do Karthaga,“ Zeus děl.
„Rozved' s Didonou Aeneáše,
hled', aby na ni zapomněl.
Ať pluje dál, jak určeno je,
buduje Řím a panství svoje,
ať nesedí jak v seně pes.
A flámovat-li nepřestane,
pak uvidí, co se mu stane!
Tak řekl Zeus, s tím tam běž!“

Merkur se poklonil až k zemi,
před Diem ještě klobouk smek,
přes práh se přenes v okamžení
a do stáje se rozeběh,
tatarskou knutu hodil na zem,
zapráh — to všecko jedním rázem —
pak s nebe šup — co pes by štěk;
kobylinky žene tryskem, hola,
až drnčí oj a vržou kola,
až skřípe celý vozíček.

Aeneáš zpitý na podlaze
usnul a spal tam, kde si leh;
nesnilo se mu o rozkaze,
když náhle Merkur k němu vběh.
Chytne ho, jako psem jím třase:
„Co děláš? Vodku piješ zase?“
Tak zplna hrdla křičí naň.
„Přestaň se válet, chlastat pořád
a s Didonou se miliskovat —
víš, co ti přikázal náš pán!

Což tohle taky patří k věci,
že tady civíš, lelkuješ?
Tak dělej honem, hni se přeci,
Zeus nehrozí marně, věz!
Nezůstane jen při ostudě,
on z tebe olej mačkat bude,
znáš ho, tak jen si pozor dej!
Koukej, ať ještě dnes jsi v prachu,
a ztrať se, povídám ti, brachu,
po druhé si mě nežádej!“

Aeneáš svěsil chvost jak psisko,
vždyť, jako Kain, byl zbabělec,
měl nos u samé země nízko,
znal Dia, to je jistá věc.
Švih sebou, výběh zadním vchodem,
svolával Trojany své honem
a shledával je po dvoře:
„Co možná rychle seberte se
a každý všecko své ať snese
a vzhůru, plavci, na moře!“

Sám se pak vrátil do paláce,
aby své hadry posbíral,
dvě truhly krámů sebral hladce
a na loď ihned odnést dal.
Pak nemohl se dočkat noci,
až Dido usne, zavře oči,
bez rozloučení zmizet chtěl.
Opravdu bylo mu jí líto,
vždyť věděl, jak ji zarmoutí to,
a sám ji nerad opouštěl.

Dido, ta brzy pochopila,
co pan Aeneáš zamýšlí,
a ráda by to překazila,
by z toho jen tak nevyšli.
Vykoukla často ze zápečí.
Jako by chtěla pohovět si,
dělala, že se jí chce spát.
Aeneáš myslel, že už dříme,
když se chtěl ztratit, jak my víme,
Dido ho za pačesy — čap!

„Stůj, proklatče, stůj, čertův synu,
nejdřív se se mnou vyrovnáš!
Sic uškrtím tě jako psinu,
jen se hni, teprv uhlídáš!
Tak za pohostinství mi vděčíš?
Mne přivedeš do lidských řečí
a máš z toho jen legraci!
Já hada za řadry jsem hrála
a nevděku se dočkala!
Běda mi! Tak svět odplácí!“

Jen vzpomeň, jak jsi přišel ke mně,
žeš neměl ani košili
a jen ty láptě roztrhané
a lokty se ti svítily.
Mít krejcar v kapse — ani zdání,
ke groši nepřivoněls ani,
aspoň že měl jsi kalhoty;
už beztak byly samá díra,
tak nadranc, až to hanba byla
a stydno z té tvé nahoty.

Což nedělám ti pomyšlení?
Už zase popíchl tě ďas,
abys, ty chlape zatracený,
tu neseděl tak dlouhý čas?“
Dido se hořce rozplakala
a s hlavy sobě vlasy rvala,
rudá jak uvařený rak.
Jak posedlá se rozlítla,
jako by byla durman pila,
proklela Aeneáše tak:

„Ty holomku, ty hanebníku,
mamlase, lumpe, frejří,
ty mizero, ty katolíku,
ničemo, lotře, kacíři!
Za to, cos tady ztropil se mnou,
já dám ti ještě na pamětnou,
rozbiju hubu na padrť!
Vyškrábu ti ty oči zrádné,
ty čertův pacholku, ty cháme,
třeseš se jako v mraze chrt!

Jen k čertu rohatému jeď si,
ať každou noc tě pokouší!
Táhni se svými povaleči
a vem vás ďas, vy padouši!
Abyste samou smůlu měli
a hned na místě zdřevěněli
a nikdo z vás živ nezůstal.
To přeju vám i vašim dětem,
ať věčně vláčíte se světem,
zlý osud ať vás honí dál!“

Aeneáš couval od ní zpátky
a ven až za práh světnice,
neohléd se a vyběh vrátky,
jak pes když honí zajíce.
Přiběhl ke svým udýchaný
a v potu jakby vykoupaný,
jak zloděj slepic ve střehu;
do člunu sed a volal na ně,
opřít se do vesel, a řádně!
Plout, nedívat se ku břehu.

Dido se těžce roztruchlila
a jíst a pít už nechtěla,
jen trápila se, hořem nyla
a plakala a křičela.
Hned jako divá pobíhala,
hned zase jako socha stála,
nehty si mohla ukousat;
pak sedla na práh u světnice,
tak utrápená převelice,
že na nohou nemohla stát.

Volala sestru na poradu,
o hoře s ní se podělit,
oplakat Aeneovu zradu
a srdci svému ulevit.
„Sestřičko Hano, duško milá,
ach, jak bys mě jen potěšila,
na věky ztracena jsem už!
Tak Aeneášem opuštěna
jak děvka, poslední jak běhna —
vždyť to je had, to není muž!

Ne, srdce mé a oči moje
jej zapomenout nemohou,
jen jedno mi už souzeno je:
hrob čeká na mne, ubohou!
Já všechno jsem mu v oběť dala,
svůj lid, svou pověst zanedbala,
bohové, zapomněla vás!
Ach, bolehlav mi vypít dejte,
srdci se rozmilovat přejte,
ať utichne na věčný čas!

Klid nenajdu já ve dne v noci
a bez konce je bolest má!
Aeneáš světlem byl mých očí,
bez něho v světě pro mne tma.
Amorku, kluku neposedná!
Slyšíš, jak sténá Dido bědná?
V kolébce měl jsi umřít hned!
Vězte, vy žínky pěkných lící,
jsou stejní všichni záletníci,
aby je, zrádce, odnes čert!“

Tak Dido, všechna utrápená,
svůj život začla proklínat;
i Hana, ač ji těšit chtěla,
nemohla žádnou radu dát.
Královně zavázala hlavu
a plakala si do rukávu
a chvílemi zas do dlaně.
Pak ale Dido ztichla přece,
poslala Hanu pryč, a že chce
prý vyplakat se pořádně.

Když nárkem unavená celá
šla na lože, byl pozdní čas,
dumala chvíli, přemýšlela,
pak náhle vyskočila zas.
Křesadlo vzala ze zápečí,
koudel a troud a jiné věci
a tiše vyšla z domu ven.
Šla v temné noci do zahrady,
hluboké ticho bylo všady,
křesťanský lid spal tvrdým snem.

Bylo tam pěkně narovnané
na zimu suché rákosí;
když kolem jsou jen stepi samé,
odkud se dříví nanosí?
Už krásně vysušené bylo,
jak prach se snadno zanítilo,
vždyť je tam měli na podpal.
Teď pod ním oheň rozkřesala,
v koudeli plamen rozdmýchala,
až náhle velký oheň vzplál.

Ze šatů vysvlekla se zcela,
pak, obklopena plameny,
do ohně házela, co měla,
až na košili poslední.
Na hranici se položila,
už pro dým sotva vidět byla,
a tak se světa odešla.
Tak Aeneáše milovala,
pro něho duši čertu dala
a ten ji odnes do pekla.

Část druhá

Aeneas brázdí modré moře,
na Karthago se otáčí
a marně potlačuje hoře,
utírat slzy nestačí.
Ač od Didony plul dost spěšně,
přec plakal hořce, bezútěšně.
Když uslyšel, jak skončila,
řekl: „Dej, Bože, ať spí sladce
a já abych byl dlouho vládcem,
jiná se do mne zjančila.“

Část první

Str.

- 7 *Aeneas* — jeden z hrdinů trojské války, podle starořímských bájí opustil po pádu Troje na příkaz bohů rodné město a po mnoha letech bloudění našel novou vlast v Itálii.
- 8 *Juno* — v římském bájesloví Jupiterova manželka a bohyně manželství. V řecko-trojské válce nadržovala Řekům, zatím co Trojany pronásledovala. Odtud také její nenávisť k Aeneovi.
- A Venuši měl za svou mat* — Aeneas byl synem bohyně Venuše a významného Trojana Anchisa. Po celou dobu řecko-trojské války podporovala Venuše Trojany a nyní se stará o další osud svého syna.
- A jeho strýček, Paris mladý* — podle trojské pověsti byl Paris syn trojského krále Priama a příbuzný Aeneův. Znesvářil bohyně Junonu, Minervu a Venuši tím, že byv vybrán za rozhodčího v jejich sporu o nejkrásnější bohyni, rozhodl podáním „jablka sváru“ ve prospěch Venušin. Tento tak zvaný Paridův soud se stal nepřímou příčinou trojské války.
- Hebe* — podle starověkého bájesloví byla Hebe dcerou Jupitera a Junony a číšnicí při hostinách bohů.
- Kus chleba a sůl do plecháčku* — uvítání chlebem a solí bylo projevem úcty a patřilo k běžným zvykům při zdvořilostních návštěvách.
- Aeolus* — podle řeckého bájesloví bůh větrů. Také ve Vergiliově Aeneidě posílá Aeolus Aeneovi na přání Junonino opačný vítr.
- 9 *Boreas, Notos, Zefír (Zefyros) a Euros* — bájeslovné ztělesnění větrů ze čtyř světových stran.
- 10 *Neptun* — v antických bájích bůh vodního živlu.
- 12 *Jak Laši v lesích když se skryli* — narážka na t. zv. hajdamácká povstání na Ukrajině v XVIII. století, za kterých polská šlechta často hledala záchranu před hněvem lidu v lesích.
- 13 *Zeus* — v římském bájesloví Jupiter, pán země a nebe, vládce bohů a lidí. Byl často líčen, jak hoduje v čele ostatních bohů.
- Kdy takhle dostane se k Římu?* — podle rozkazu bohů Aeneas měl plout do Itálie a tam založit římskou říši.
- Až chán se vrátí vládnout v Krymu* — narážka na připojení krymského chanátu k Rusku r. 1783.
- 14 *K Didoně jedou teď co hosté* — Dido byla bájeslovná punská královna, která prý založila město Karthago.

- 15 *Karthago* — ve starověku hlavní město kupecké otrokářské republiky v severní Africe. Vedlo s Římem dlouholeté války, zvané punské, a nakonec bylo Římany přemoženo a zničeno.
- 16 *Snad ryby z Donu vezete?* — Dido přirovnává Trojaný k čumákům, potulným obchodníkům, kteří v dávných dobách vozili na Ukrajinu z Krymu a Donu sůl a ryby. *Či z burláků jste uprchlíci?* — burláci byli nádeníci, kteří tahali lodi proti proudu, bezprávní a krutě vykořisťováni svými zaměstnavateli.
- 17 *Jen z polévaných pěkných mis, z klenových talířků* — polévané nádoby a klenové talíře byly znamením zámožnosti.
- 18 *Hrdlička, sanžarivka* — ukrajinské taneční písně. *On v širokánských kalhotách* — jde o t. zv. šaravary, barevné kalhoty s širokými nohavícemi, které kozáci převzali od Turků. Při tanci se takové kalhoty musely držet v ruce.
- 20 *Syrivec* — nápoj z chleba, chlebový kvas.
- 21 *Jeřáb* — ukrajinský lidový tanec a píseň.
- 22 *Jak Moskal na vsi vyváděl* — Moskalem nazývali ukrajinští vesničané každého vojáka.
- 24 *S Olympu shléd na naši zem* — Olymp je hora v severním Řecku. Ve starověkém bájesloví to bylo místo, kde přebývali bohové. *Merkur* — podle starověkých bájí Diův posel, patron obchodu, poutníků a zlodějí.
- 28 *Ty katolíku* — v ústech pravoslavných Ukrajinců se stalo toto slovo v době náboženských bojů nadávkou.
- 30 *Amor* — bůh lásky, syn Venušin. Byl představován jako sličný okřídlený chlapec s lukem a šípem. Kotljarevskij se zde posmívá sentimentálním básním své doby.

Část druhá

- 34 *Palinurus* — kormidelník na Aeneově lodi, později spadl do moře a setkal se s Aeneem v podsvětí.
- 35 *Tam žije Acest, dobrý král* — Acestes, legendární král na ostrově Sicílii; původem Trojan.
- 36 *On bohabojný syn byl, otce ni po smrti se nezřikal* — Aeneas chystá tryznu za svého otce Anchisa, který zemřel za prvního pobytu Trojanů na Sicílii.
- 37 *Žebráci v městě shledávali* — na tryzny byli zvaní a zdarma hoštění žebráci, aby se modlili za duši zemřelého.
- 38 *Když dopěli tu „Se svatými“* — začáteční slova pohřební písně u pravoslavných.
- 40 *Pod okny někde žáci pěli* — žáci si vydělávali zpěvem na různých slavnostech a svátcích. *Slepci si kobzy ladili* — kobza byl starobylý ukrajinský nástroj; hru na kobzy provozovali převážně slepci.
- 41 *Dares* — jeden z účastníků trojské války.
- 42 *Absest* — Absestes, ve Vergiliově Aeneidě jeden z Aeneových Trojanů. *Entellos* — podle starověkých bájí sicilský hrdina, který přibyl na Sicílii s Acestem.
- 43 *Roztřesu jako zima bábu* — srovnání je vzato ze známé ukrajinské národní pohádky „O bábě a mrazu“.

- 45 *Bakchus* — bůh vína a vinařství.
- 46 *Mars* — podle římského bájesloví bůh války. Jako u Homéra Ares, je Mars u Vergilia také na straně Trojanů. *Ganymedes* — podle řeckých bájí Diův šenkýř. Zeus ho unesl na Olymp, uchvácen jeho krásou.
- 48 *Uvidět medvědy si přál* — tanec s medvědem patřil k oblíbeným atrakcím ve starších dobách. Na Ukrajině medvědy vodili Litvané, to je obyvatelé Litevského knížetství, Bělorusové. *Iris* — podle starověkého bájesloví sloužící bohů, hlavně Junony, kromě toho byla bohyní duhy.
- 50 *Beroe* — ve Vergiliově básni Trojanka, žena Doriklova. Její podobu vzala na sebe Iris, aby přemluvila Trojanů k zapálení lodí.
- 53 *Pluto* — bratr Diův, podle starověkého bájesloví bůh podsvětí. *Persefone* — dcera bohyně země a úrody Cerery. Byla unesena Plutonem do jeho království a stala se jeho manželkou.
- 56 *S voly až do Slezska se vydal a na Krym pro sůl jezdil sám* — typický portrét čumaka. Obchod mezi Slezskem a Ukrajinou byl až do poloviny XVIII. století velmi čilý. Ukrajinští obchodníci nakupovali ve Slezsku plátno, železné výrobky a jiné předměty a vozili je volskými potahy na Ukrajinu.
- 57 *Anchises* — Aeneův otec. Ve Vergiliově Aeneidě se vypráví, jak Aeneas vynesl starého otce na zádech z hořící Troje, uchvácené Řeky.
- 60 *Kobylí hlava* — strašidlo z ukrajinské národní pohádky. *Neptune, jsi můj strýček přece* — podle Homérova eposu je Venuše neteř Neptuna, bratra Diova. Podle jiných bájí se zrodila z mořské pěny.

Část třetí

- 64 *O Sahajdačném zazpívali . . .* — Sahajdačnyj — kozácký vůdce na začátku XVII. století, proslavil se svými námořními taženými proti Turkům. *Sič* — opevněný kozácký tábor na jednom z ostrovů na dolním Dněpru. Od poloviny XVI. století byl střediskem obrany proti tatarským vpádům a odboje proti šlechticům. Byl zrušen Kateřinou II. r. 1775. Jsou zde vyjmenovány ukrajinské národní písně o různých historických událostech a postavách. V písních o „*poltavské bitvě s Švédy*“ se zpívá o vítězství nad švédskými útočníky u Poltavy v r. 1709. Vzpomínka na Bendery, starou pevnost v Bessarabii, je vyvolána událostmi druhé turecké války koncem XVIII. století. V r. 1789 ruská vojska pod velením knížete Potěmkina obklíčila Bendery, v té době tureckou pevnost, a turecká garnisona bez velkého odporu kapitulovala. Favorit Kateřiny II. kníže Potěmkin žil v Benderách v přepychu, zato v ruské armádě, která tehdy obléhala mohutnou tureckou pevnost Izmail, šířil se hlad a různé nemoci, o které se zasloužil vlhký a studený podzim a nedostatek potravin. Na tento stav naráží slova „*bez halušek umírali*“.
- 65 *Kumy* — Cumae — přímořské město v jižní Itálii, stará řecká kolonie.